

ПРОБУДИТЕЛЬ ГАЛИЦЬКОЇ УКРАЇНИ

о. МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ
1843 — 1943

БІБЛІОТЕКА БУК-а ч. 10
Йорктон, Саск.

1943

ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ о. МАРКІЯНА

о. Маркіян Шашкевич народився дня 6 листопада 1811 року в селі Підлисю, золочівського повіту в Галицькій Україні. Його батько був парохом в селі Княжу, а мама його якраз приїхала була до свого тата до Підлися. Діточі літа Маркіяна минули безжурно і мило серед прегарної подільської околиці, котра навсе остала в пам'яті і найкращих спогадах о. Шашкевича. Він потім так пише:

Шуми вітре, шуми буйний
на ліси, на гори,
мою журну неси думку
на підлиські гори. . .

Там спочинеш моя думко
в зеленій соснині,
журбу збудеш, потішишся
у лихій годині.

* * * * *
Підлисецька горо біла!
Як тебе не бачу,
так ми тяжко, так ми сумно,
що трохи не плачу. . .

Скінчивши середні науки в бережанській гімназії, вступив на дальші студії до Духовної Семінарії у Львові і зачав ходити на філософічні виклади львівського університету. Там не лишень мав нагоду дістати вищу освіту, але також запізнався з

многими ідейними і здібними молодими людьми. Став читати твори українських письменників зі Східної України і вони зробили на нього велике вражіння.

То був час, коли над Дніпром вже вийшли з друку народні пісні, зібрані і видані Михайлом Максимовичем в 1827 році. Ці пісні відзеркалювали щире безпосереднє почування народу і були зложені прегарною живою народною мовою.

Вийшла вже друком “Енеїда” Івана Котляревського ще 1798 року і доказувала, що народна українська мова не лишень здібна виразити найніжніші душевні почування поета, але що вона повна прегарних поетичних засобів, милозвучна і незрівнана у своїм творчім богацтві.

Щоби зрозуміти, чому ми це підчеркуем, треба знати, що тоді і передтим не вживали народної мови в письменстві, але старої, церковно-словянської. Всі писані книги наші від старовинних часів аж до 1798 року це з малими виїмками твори в старій нашій мові, котра відповідно до обставин принимала більше чи менше слів з живої народної мови, але в корені оставала все церковно-словянською, якою досі правимо по наших церквах. А тому, що такою мовою лишень писали, а не говорили в щоденнім житттю, наші провідні родини чимраз дальше стали відставати від народу, котрий далі говорив живою українською мовою. І так поволі через мішані подружа, через лакомство нещасне, через брак знання свого, відійшли від нас

провідні колишні верхи— боярство, заможне міщанство, а навіть інтелігенція— і лишилися в народі тільки хлопи і священники. І від нашого українського католицького священства на Західній Україні вийшло народне відродження.

Чужинці уважали наш нарід тоді безвиглядно пропащим. Директор львівської поліції, німець, назвав згодом о. Маркіяна Шашкевича і його товаришів “божевільними”— тому що вони “хочуть ще вернути з гроба мертву українську національність.”

Тим двигарем, що двигнув нарід з пропасти забуття і мертвеччини, стало рідне слово, котрому нову бадьорість і силу дав о. Шашкевич, вивівши його на широкий світ, між люди.

Ми згадали, що о. Маркіян читав твори Котляревського. Як питомець Духовної Семінарії він певно мусів знати збірник церковних пісень “Богогласник,” який видали в Почаїві ОО. Василяни ще 1791 р. і в котрім всі пісні були в живій народній мові. Многі з цих пісень досі майже незмінно співаються по наших церквах, як широка Україна і де лишень звенить українська мова в Канаді. З цього Богогласника ми співаємо досі наш відвічний “Бог предвічний” і нашу незрівнану пісню “Пречистая Діво Мати.” Цей Богогласник перевидало много разів і о. Шашкевич певно його знав.

В цім самім Почаїві ще перед “Енсеїдою” видано також “Науки Парохіяльнія” о. Добриловського в 1794 році, в котрих не лишень подано цілі пропо-

віди в живій українській мові, але в передмові вживали і поручали всім нашим священикам, щоби говорили проповіді в церквах також в живій народній мові. о. Маркіян безперечно мусів про це знати, бо тоді почаївська друкарня і видавництво були ще в руках наших українських католицьких черців і московщина не мала там тоді доступу.

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СТУДІЇ о. МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

Крім цього, що о. Шашкевич читав твори українських письменників, він запізнався підчас студій особисто та став читати твори видних польських письменників, чеських і сербських, попри німецькі.

В році 1833 умер його батько і полишив родину з пять дітей без майна. о. Шашкевич, хоч самий ще не покінчив цілком студій, мусів тепер заопікуватися матірю і пятьма молодшими від нього сиротами. Він заробляв як міг і серед студій підірвав своє здоровля. Так розвинулася в нього грудна недуга, що згодом завела його ще передчасно в гріб.

В Духовній Семінарії він зібрав біля себе гурток ідейних питомців, що взаїмно дали собі слово чести все трудитися для народу. Вони прийняли мітичні словянські імена; о. Шашкевич прийняв псевдонім Руслан, котрий потім перед цензурою наробив йому чимало клопотів, бо цензор не розумів того слова і перекрутив його на "Руслянд."

Головними товаришами праці о. Маркіяна стали Іван Вагилевич і Яків Головацький, котрих прозвано “руська трійця.” Однак коли Маркіян видержав на своїм становищі докінця, то названі товариші потім заломилися духово і не сповнили покладаних на них надій.

В 1835 році австрійський цісар Франц I обходив 67 літні уродини. о. Маркіян написав з тої нагоди оду в чистій народній мові і видрукував. Це був перший твір, друкований чистою народною мовою в Західній Україні і він по словам тогочасних став “трубою ангела, що будила мерців з гробу.”

Спільно з іншими о. Маркіян Шашкевич зложив збірник українських віршів і пісень “Зоря” і хотів друкувати. Однак австрійський тодішний цензор злякався деяких висловів і зворотів, та збірку заборонив. Не було іншої ради, як пробувати поза Галичиною щастя, щоби видрукувати цей твір.

1837 року в Будимі на Угорщині видрукували тисяч примірників першого більшого печатаного твору в чистій українській мові **“Русалка Дністрова.”** З тих тисячу примірників оцілило тоді лишень сто, котрі післано до Відня і котрі розійшлися між нарід. 900 прочих цензура сконфіскувала і дозволила їх продавати аж після 1848 року. Нині примірник Русалки Дністрової ціниться на вагу срібла. Один такий примірник є в приватній книгозбірні нашого Преосв. Єпископа, Кир Василя В. Ладики у Винипеґу.

“Русалка Дністрова” стала переломовим твором

для всього нашого життя. Від неї починається відродження нашого народу в Західній Україні. Відтоді ані народної живої мови, ані духа народу вже ніхто не в силі був прибити та занімити. Вони відтоді розвиваються та зростають, набуваючи чимраз більших прав і сил.

“РУСАЛКА ДНІСТРОВА”

Слова, якими о. Маркіян Шашкевич промовив через Русалку до сучасних, були нещоденними. Вони кликали до пробуди, до отями, до зросту, будили нове чуття, нову віру, нову силу, котру обставини невідрадні приспали та прибили.

Ось якими словами, котрі досі не втратили своєї свіжості і досі остають на жаль ще несповненими мимо сотки літ праці, зачинав свою Русалку о. Маркіян.

“Судило нам ся послідними бути. Бо коли другі славяни вершка ся дохаплюють і если не вже, то небавком побратаються з повним ясним сонцем, нам на долині в густій студеній мраці гибіти. Мали й ми наших півців і наших учителів, але найшли тучі і бурі, тамті занімили, а народови і словесности надовго ся здрімало. Однакож язик і хороша душа руска була серед славянщини, як чиста слеза дівоча в долоні серафима.”

І далі пише знова о. Маркіян великі слова надії:

“Не журися русалочко знад Дністра, щось не прибрана, в наряді, який від природи і добродуш-

ного та добросердного народа твогого прийми-
лась, стаєш перед твоїми сестрицями. **Вони добрі,
вибачать ти, приймуть тя і прикрасять."**

о. Маркіян не завівся в своїх сподіваннях.

Наш нарід добрий.

Він прийняв заклик великого поета і прикрасив
його так далеко, що навіть кровю сердець своїх
найкращих синів. Тисячі і тисячі їх поклали свое
буйне життя за ідеали Маркіянові і наші, щоби їх
сповнити і здійснити в цілій повні.

ДАЛЬШІ ЛІТА І СМЕРТЬ МАРКІЯНА

Рік потім, в 1838 р. о. Маркіян зістав висвячений
на українського католицького священика і зістав
завідателем парохії в Гумниськах. Передтим оже-
нивсь, як тоді був взичай в Галичині, однак по-
життя родинне було коротке.

Після Гумниськ дістав завідательство в Нестани-
чах, а згодом парохію в Новосілках Ліських, камі-
нецького повіту. Завідатель все тимчасовий, ли-
шень до приходу пароха і тому о. Маркіян міняв
місця. Скоро як на свої літа дістав власну парохію
і зразу був самостійним, не був сотрудником.

Однак грудна недуга ще від молодих літ робила
чимраз тим скорший поступ і дня 7 червня 1843 о.
Маркіян Шашкевич помер у своїй парохії, працюю-
ючи до останніх днів ревню як священик, парох,
поет і народний діяч. Прямо диво бере, звідки в
цім слабім тілі взялося стільки сил, витривалости,

здібностей, щоби зробити так велику працю і то в так короткім часі.

Вдячний нарід Галицької України переніс тлінні останки поета на Личаківський цвинтар у Львові до змурованої гробниці 50 літ згодом, а на підлисецькій горі поставив високий залізний хрест, до котрого щорічно сходилися тисячі галицьких українців, щоби там помолитися за душу поета і набрати нових сил для здійснення ідеї, для якої він жив і трудився. Все один чи більше наших українських католицьких владик правили під цим хрестом Службу Божу в сослуженні десятків священників і в приявности непроглядних мас народу. Польська влада, котрій солею в оці були такі відправи, робила провокаційно всякі труднощі народові дістатися на могилу Маркіяна. Поліція стримувала вози і піших, переводила перевірку, хто і звідки, часто арештуючи Богу духа винних людей, котрих цілою провиною було це, що любили свій край і нарід та ішли помолитися Богу за здійснення праці Маркіяна. Всі ці тиранські заходи польської пропашчої влади лишень безпотрібно провокували нарід та розжеврювали вогонь ненависти, котрий в теперішній війні спалахнув буйним полум'ям.

ВІРА о. МАРКІЯНА

Хоча тіло було слабке і праця надмірна, дух поета був сильний, певгнутий, незборний. Він по-

бідив все. Короткість життя, неприхожі обставини, труднощі часу і вийшов побідником, світочем для нас, як треба боротися в життю і не піддаватися жадним труднощам, жадним перепонам.

Побідив дух Маркіяна своєю вірою і надією.

Ми вже згадували про невмірущу надію Маркіяна зараз в передмові до Русалки. Він надіявся — в нього не було сумнівів і хитань. Він надіявся, що нарід добрий, прийме його працю та зростить.

А міг надіятися тому, що вірив.

Нема надії правдивої без віри.

Віра є коренем надії, її жерелом, основою життя. Тільки діла з віри можуть принести успіх, не злякатися, не схитнутися. Тільки віра дає неустрашиму певність виступу мимо всіх, навіть найтяжчих труднощів і неприхожих обставин. Тільки вірою можна жити і звершити, що звершив Маркіян.

І тому в “Псалмах Русланових” о. Шашкевич лишив нам такий заповіт: **“Великий єсть Бог і велике імя Його.** З небес на землю, від кінця світа до кінця простирається воля Його. Все, що під сонцем і вище сонця, в світі і за світами, розгомонує мудрість безначальну і безконечну. А перед сею мудрістю марниця всі мудрости наші, як крапля перед морем, як червина перед велитом, як годинка перед віком.”

І знова пламенні слова пише о. Маркіян в другій часті своїх Псалмів.

“Віра серця мого як Бескид твердо постановилась на любови. Смуток твій знидіє а радість слі-

ди його позмітає, а сумна північ буде ясным полуднем, і звеселишся. А око твоє заблищить зірничкою в бурній пільмі життя твого, і огорнешся зоревою світою тихомиря, і линяє над тобою милость Божая, **бо надія із серця твого не втікла — бо хто яко Бог?**”

“Сполошиш ми долю і проженеш щастя, день ми споморочиш і світ ми западе, нуждов мя вдариш і нашлеш ми злидні, світ ми спустіє і йме ворогувати, знидіє радість і плач мя огорне, туга ми ранком і вечером журба, і ніч ми несонна і горювання з сонцем, вирвеш ми очі і душу ми вервеш — а не возьмеш милости і віри не возьмеш, а **не видреш любови і віри не видреш**, бо руске ми серце тай і віра руска.”

Та віра надприродна, жива і всеохоплююча горіла в серці Маркіяна ціле його життя. Вона запалювала інших на подвиги, вона нині запалює нас. Бо все в нас є, як каже Богдан Лепкий, і люди, і розум, і достатки—лише віри нам треба!

Тому й при похорошах Маркіяна один з його товаришів так говорить: “О безсмертний Маркіяне! Ти зажег еси вогонь в моїй груді, котрий лише гробова персть загасити зможе!”

Він зажег вогонь в серцях мільонів!

Вогонь віри і надії, що наше не може пропасти! Що ми мусимо побідити, бо з нами Правда-Бог, а хто яко Бог!

І коли ми не дамо тепер тої віри видерти з наших сердець, ми непобідимі!

Тої віри треба нам особливо в цих часах, в нинішній вирішальній війні.

ЗНАЧІННЯ о. МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА

Нагальні перевороти в життю народів зуться революціями.

Такі перевороти заки здійсняться зовні, наперед здійснюються в душах.

Ці душевні перевороти є безкровні, але писані внутрішньою кровю серця.

Такий переворот в душах мільонів українського народу зробив о. Маркіян Шашкевич своїм виступом в обороні живої народної мови, своїм твором "Русалка Дністрова." Він викликав з гробів забуття і бездумства все, що ще жило і останками їхніх сил заставив **до праці, до служби для рідної справи.**

Він вказав, що наша мова не є мертва, що народ живе.

Він вдихнув віру в закостеніле тіло мільонів і натхнув їх надією на велике краще завтра народу. Він дав змогу і пробив першу дорогу через нетрі і скали заскорузлости, лінивства і недбальства, до праці для широких мас, до просвітку для душ, до піднесення всіх.

Перед ним і по нім були тисячі вчених, здібних, організаторів і знатних людей. Але ніодин з них геніяльним виступом і організацією українського духа не дорівнує о. Маркіянови.

Він виступив ще перед появою “Кобзаря” Шевченка.

Три роки ще перед “Кобзарем” він явно голосить ім'я України і величає її силу.

А все чинить з вірою і надією, котрій також нема рівних в інших діячів народу. І тому, хоча він не робить зичних закликів, його слова поривають, пробивають нові шляхи, стають революцією в душах. Вони незрівняною і неопорною силою поривають і несуть за собою нарід.

Він кинув живе слово, як полум'я, в гущу народу і загорілися серця негасимим огнем ідеї, котрої вже жаден ворог загасити не в силі.

Він дійсно **священик**, котрий найчистішим поривом заохотив нарід до найкращої справи, від престолу своєї сільської церковці до найвищих верхів.

Заслуги о. Маркіяна такі, що ніякий зуб часу не в силі їх надщербити, нето знищити. Він дійсно для нас безсмертний!

ВЕСНІВКА

В однім своїм творі “Веснівка”, о. Маркіян представляє цілий нарід, що поривається жити. Нарід як та квіточка, первістка весни. Ще сніги, вітри і морози, але вона все таки хоче жити і яснити.

В поезії сказано, що веснівка розмовляє з весною. Це розмова народу зі своєю долею. Ніжно і широко.

Цвітка дрібная
 молила неньку,
 весну раненьку:
 —Нене рідная!
 Вволи ми волю,
 дай мені долю,
 щоб я зацвила,
 весь луг скрасила,
 щоби я була
 як сонце ясна,
 як зоря красна,
 щобим згорнула

весь світ до себе!
 —Доню голубко!
 Жаль мені тебе
 гарная любко!
 Бо вихор свисне,
 мороз потисне,
 буря загуде;
 краса змарніє,
 личко зчорніє,
 головоньку склониш,
 листоньки зрониш,
 жаль серцю буде...

ЗАКЛИК ДО УЧИТЕЛІВ

Один з найкращих і найбільш бадьорих закликів до праці мимо всього, дає о. Маркіян для учителів рідної мови.

Дайте руки юні други,
 серце к серцю най припаде,
 най щезають тяжкі туги,
 ум охота най засяде.

Разом, разом, хто сил має,
 гонить з Руси мраки тьмаві!
 Зависть най вас не спиняє,
 разом к світлу други жваві!

З ТВОРІВ О. МАРКІЯНА

ДРУГОВИ

Відкинь той камінь, що ти серце тисне!
 Дозволь, в той сумний тин
 най свободоньки сонічко заблисне,
 ти не неволі син!

РУСЬКА МОВА

Руська мати нас родила,
 руська мати нас повила,
 руська мати нас любила,
 чомуж мова їй немила?
 Чом ся не встидати маєм?
 Чом чужую полюбляєм?...

ПОБРАТИМОВИ

Коли о. Маркіян послав Миколі Устіяновичеві
 твори українських письменників, то так написав:

Отак Николаю вкраїнці вірлята
 і веселять душу й серце загривають.
 Отак Николаю руські соколята
 то в голос, то зтиха матері співають.
 Аж мило згадати, як то серце бється,
 коли з України руськая пісенька
 так мило, солодко вколо серця веться,
 як коло милого дівка русявенька.
 Так го обнимає, так до себе тисне,

пригортає і любує,
і голубить, і цілує,
і плече, і тішить,
і медочком дише,
що трохи не скажеш: пусти мене, пісне!

Аж тут і небавком буйний вітер повине,
гостинець вже інший, от вже думку несе.
Несе й каже: Сю ніч степами гуляв я,
нагулявшись доволі по могилах лягав я,
буцім то спочити, а то підслухати,
як то стара бувальщина буде розмовляти.

Про давні літа,
про давні часи,
як слава гула
світом вокруги,
про руських батьків,
боярів, князів,
про гетьманів, козаків.

І стане повідати зразу так мило,
зтиха й величаво, мов над морем цвила
цвіт-доля любенько; потім голоснійше
застогне, заплаче, щораз то сумнійше,
сумнійше, страшнійше гукне, засковиче,
зпід могил, казавбись, старих людей кличе,

щоби поспитати
про спис, про шаблюку,
щоби розвідати
про орду канюку;

як руським тілом годувалася,
 як руськов кривцев напувалася,
 як руська шабляюка все її витала,
 як кривим зубом серце добувала,
 в пуці вигідненька на нічліч стелила,
 в воду, під могилу спати кладовила,

І знов згомонить ти нишком, мило-немно,
 як в сумерк вечерний, півсонно, півтемно,
 і луку розпустить ген-ген долинами,
 і гомоном шибне ген-ген дубровами,
 ніто комусьто десь там повідає,
 якто колисьто красою засяє,

як при Чорнім Морі
 себе завітчає,
 в степах на просторі
 весело заграє,
 як в водах-Дніпрі
 змиєсь, прибереться,
 легеньким крильцем
 на Дністр занесеться,
 в тихенькім Дністрі
 собі приглянеться,

Крилоньками сплесне,
 стрясе, злопотить,
 під небо до сонця
 ген-ген полетить,
 під небом край сонця
 сонічком повисне...
 І буде літати,
 І буде співати,
 і о руській славі
 скрізь світу казати!

БЕЗРІДНИЙ

Кому Бог в груди дав серце мягеньке
 і дав вродитись в добрую годину,
 щастя, як літом сонічко тепленьке,
 в життю му всяку огріває днину.

Й світ йому милий і солодка нічка,
мисли веселі і серденько грає,
як у діброві тихенька керничка
днина за днинов так йому спливає.
Лиш хто в посестру взяв тяжку недолю,
що давить серце як відьма кощава,
хто вражій нужді попався в неволю,
кому з журбами і сон, і забава,—
тому ніт місця, ані супокою,
нудить си світом, нудить і собою,
туга до серця як гадь ся вселила,
зїдає мисли як змія зірочки,
груди зсушила, здоровля зморила,
хліб му немилий, не терпить сорочки.
Щеж як хто може із серця сплакати,
чи у куточку, чи за углом хати,
чи у грудь брата, чи хоть в жменю друга,
хоть на часочок сплине з серця туга.
Лиш коли слези в грудях скаменіли
і в тяжку скалу під серцем ся збили,
разів із десять щодень радбись вмерти:
годі, а годі! Потіхи ні смерти. . .

ВОЛИ

Початок лихого буває милий і солодкий, але кінець тяжкий і гіркий.

Не хтіли воли з весни в ярмі ходити. В осені не хтіли снопів до стодоли стягати. І щож з того випало? Господар в зимі, не маючи чим жити, порізав воли і поїв.

СОНЦЕ І ЗЕМЛЯ

Жалувалася земля перед сонцем на облаки: Щож з того, що розганяєш мраки ночі і високо ходиш, коли тепла твого до мене не допускають і ще до того нераз громами мене разять.

Сонце промовило: Не нарікай сестро-земле. То твої діти, ти їх сама родиш.

Так люди часто самі виноваті своєї журби і свого смутку.

ТРУБАР

Трубар в часі війни трубив і від неприятеля зловлений, так його молив: Не забивайте, добрії люди, бо я невинний. Я ніодного із вас не забив і не маю нічого при мені, лиш сесю трубу.

— Ціло за те ти заслужив на смерть. Сам бо ти негоден битися, а годен других на бій закликати.

Хто другого на лихе діло нарадить, сам також винуватий.

КРИВИЙ І СЛІПИЙ

Кривий і сліпий разом прийшли над глибоку ріку. Кривий боявся брести, щоб не впав, а сліпий боявся, щоб де на глибінь не зайшов.

— Знаєш ти що?— сказав кривий до сліпого — возьми мене на плечі. Мої очі будуть тебе вести, а твої ноги будуть мене нести.

Пристає сліпий на тее і оба щасливо через воду перебрили.

Чоловік без чоловіка ніколи не обійдеться. А коли один другому помагати буде, весь світ в гаразді буде.

ПІСНЯ ДО БОГА

Вже сонце красно
хвала бо встало.
Бачте, як ясно
світом засяло!
Нічні, сонливі
мраки розбило,
Боже, ах Боже,
то твоє діло!

Весело, мило

на світ глядіти.
Добро приспіло,
радуйтеся діти!
Гомін лісами,
пісня лугами
щастя розносить,
сильно голосить
весело, мило:
Боже, ах Боже,
то твоє діло!

ЯК БУТИ ЩАСЛИВИМ?

Отець ся один
учителя питав:
яким би світом
синок щастя мав?

Сей му відповів:
— Навчи Бога знати,

навчи хороше
читати, писати.

Замість маєтку
дай му розум ясний,
тоді твій синок
повік буде щасний.

* * * *

ЗАКІНЧЕННЯ

Відродження Західної України вийшло від Української Католицької Церкви, від нашого священства.

о. Маркіян Шашкевич довершив діла, котре пе-

реходить століття, сильнійше від часу. Коренем того діла віра, цвітом його надія. **Тої віри і надії треба нині нам всім**, в століття смерти великого пробудителя народу. Вірмо і надіймося!

Вірмо, що наша правда не загине!

Надіймося, що перед нами краща і славна будучність!

А нашою силою і захоною Бог!

Бог не дасть своєї правди і справедливости на поругу, бо хто яко Бог!

Для тої правди Божої, для тої справедливости працює в Канаді Брацтво Українців Католиків Канади, наш БУК!

Хто хоче здійснення тих високих ідеалів, ставайте в наші ряди!

Ставайте членами БУК-а!

Продовжайте діло о. Маркіяна Шашкевича на нашій вольній землі Канади, здійснюйте його найкращі сподівання.

Нехай в століття смерти Маркіяна судиться нам стати рівними з рівними народами світа, бо наша кров задармо не лється на всіх побоевищах світа. З великої ідеї і великої волі твориться великий чин!

Тим чином є відроджена віра в серцях многих.

А хто вірою живе в Христі, той непобідимий!

НАШІ ВИДАННЯ

1. Життя і навернення св. Володимира (ви-)
2. Канада, мій Рідний Край (черпано)
3. Кров за віру! (вичерпано)
4. Більшовизм, катівня народу (вичерпано)
5. Черна рука, або хто руйнує укр. нарід в
6. Хрещення України (вичерпано) (Канаді?)
7. 25-ліття нашої Дієцезії в Канаді
8. Діточий Катехизм о. др. В. Кушніра
9. Смерть у чарці, або що таке п'янство і як його позбутися?

БУДУЧНІСТЬ НАЦІ!—Бюлетень БМ
двотижневник, будитель, сторож і
вістун Христа Царя! Борець за кр
українців в Канаді! 16 сторін—річ
плата один долар. Замовляйте і
"The Future of the Nation," Box 281, Sn

2374

